

Положення про систему забезпечення якості освіти у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя

Положення розроблено відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року №1556-VII та ґрунтується на принципах, викладених у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти і національному стандарті України «Системи управління якістю. Вимоги», ДСТУ ISO 9001:2009.

Метою управління якістю навчального процесу у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя є підвищення конкурентоздатності вузу шляхом забезпечення високого рівня якості підготовки фахівців, що відповідає вимогам державного освітнього стандарту, запитам суспільства, потребам ринку праці та особистості студента на основі впровадження сучасних освітніх технологій, зростання наукової та педагогічної кваліфікації викладачів, уніфікації та стандартизації навчального процесу.

Основними завданнями системи забезпечення якості освіти в університеті є:

- аналіз та встановлення наявного рівня якості навчального процесу на підставі визначеної системи критеріїв;
- визначення ступеня впливу на стан навчального процесу управлінських рішень суб'єктів навчального процесу;
- здійснення коригування системи управління якістю навчального процесу та оптимізації управлінської діяльності;
- покращення якості навчального процесу та підвищення рівня компетентності майбутніх випускників.

Система забезпечення якості освіти в університеті передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- 1) визначення принципів, процедур та механізму забезпечення якості вищої освіти;
- 2) здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- 3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників університету та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб;
- 4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- 5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;
- 6) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- 7) забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- 8) забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти;
- 9) інших процедур і заходів.

Суб'єктами управління якістю навчального процесу в університеті є його безпосередні учасники: управлінській склад вищого навчального закладу на всіх рівнях, який забезпечує планування, організацію та реалізацію навчального процесу; викладачі, які безпосередньо здійснюють навчальний процес; студенти, які є активними учасниками навчального процесу та споживачами освітніх послуг, що надаються вузом.

Політика управління якістю навчального процесу базується на наступних принципах:

принцип процесного підходу, що розглядає діяльність вузу як сукупність освітніх процесів, які спрямовані на реалізацію визначених вищим навчальним

закладом стратегічних цілей, при цьому управління якістю освітніх послуг реалізується через функції планування, організації, мотивації та контролю;

принцип системності, який передбачає комплексний системний аналіз кожної управлінської дії, кожного рішення органів управління щодо діяльності вузу як системи, яка складається із взаємодіючих та взаємопов'язаних елементів;

принцип цілісності, який вимагає єдності впливів управління, їх підпорядкованості визначеній меті управління якістю навчального процесу, узгодженої взаємодії суб'єктів управління з урахуванням їх ієрархії в системі;

принцип безперервності, що свідчить про необхідність постійної реалізації суб'єктами управління на різних етапах процесу підготовки фахівців певних функцій управління;

принцип розвитку, що виходить з необхідності вдосконалення управління якістю навчального процесу відповідно до зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, аналізу даних та інформації про результативність управлінської діяльності;

принцип партнерства, що враховує взаємозалежність та взаємну зацікавленість суб'єктів навчального процесу, різних споживачів освітніх послуг відповідно до їх поточних та майбутніх потреб у досягненні високої якості навчального процесу.

Механізм функціонування системи забезпечення якості освіти у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя включає послідовну підготовку та практичну реалізацію наступних етапів управління:

– планування (аналіз ситуації, у якій перебуває вуз; визначення сильних і слабких сторін його розвитку; визначення перспектив посилення наявних переваг та нейтралізації/ослаблення негативних факторів; визначення пріоритетних цілей та розробка планів їх реалізації);

– організацію (переформатування/створення організаційної структури/структур для досягнення поставлених цілей; визначення, розподіл та

розмежування між ними повноважень з метою координування та взаємодії у процесі виконання завдань);

- контроль (розробка стандартів та процедур вимірювання та зіставлення отриманих результатів зі стандартами);

- коригування (визначення та реалізація необхідних дій та заходів, націлених на стимулювання процесу досягнення максимальної відповідності стандартам).

Оцінка якості навчального процесу базується на аналізі показників науково обґрунтованих критеріїв якості навчального процесу. До критеріїв якості навчального процесу відносяться:

- рівень професійної компетентності студентів;
- якість планування навчального процесу;
- якість організації навчального процесу;
- якість кадрового потенціалу викладачів;
- рівень інформативності навчального процесу;
- якість навчально-методичного забезпечення навчального процесу;
- рівень комунікативності навчального процесу;
- рівень практичної спрямованості навчального процесу;
- рівень науково-дослідної спрямованості навчального процесу;
- рівень розвитку самоосвітнього компонента навчального процесу;
- рівень контрольно-оцінного складника навчального процесу.

Ключовим інструментом управління якістю освітньої діяльності вузу є моніторинг навчального процесу. Він являє собою систему збору, обробки, збереження та поширення інформації про стан навчального процесу чи окремих його елементів з метою інформаційного забезпечення управління та прийняття оптимальних управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування усіх складників навчального процесу, їхньої взаємодії з метою досягнення очікуваних та запланованих результатів навчання, а також інноваційного розвитку навчального процесу.

Метою моніторингу якості навчального процесу в університеті є вдосконалення системи управління якістю навчального процесу, в результаті

чого буде підвищено компетентність випускників, що відповідатиме потребам особистості, суспільства та держави.

Основними завданнями моніторингу якості навчального процесу є:

- розвиток системи управління якістю навчального процесу ВНЗ;
- інформаційне забезпечення системи прийняття управлінських рішень на різних рівнях;
- інформаційне забезпечення контролю й оцінки якості професійної підготовки студентів у навчальному процесі;
- збір, систематизація, обробка та подання узагальнених результатів суб'єктам моніторингу відповідно до рівня їхньої компетенції;
- аналіз тенденцій і прогнозування динаміки змін управління якістю навчального процесу в університеті;
- попередження негативних тенденцій в організації навчального процесу.

Об'єктом моніторингу якості навчального процесу в університеті є навчальний процес та його складники (підпроцеси). Предметом моніторингу є якість навчального процесу. Суб'єктами моніторингу стають суб'єкти управління якістю навчального процесу вузу – студенти, викладачі, управлінський склад.

Моніторинг якості навчального процесу в університеті реалізує свої цілі та завдання через систему функцій, а саме:

– інформативно-аналітичну, що забезпечує накопичення, всебічний аналіз інформації про стан функціонування навчального процесу та його окремих складників і поширюється серед суб'єктів моніторингу;

– контрольню-оцінну, завдяки якій здійснюється контроль і оцінка певних характеристик функціонування навчального процесу, його якісних та кількісних показників, а також відповідність останніх заданим параметрам;

– діагностичну, яка встановлює внутрішні й зовнішні чинники впливу на об'єкт моніторингу – навчальний процес, рівень відхилень від заданих параметрів та основні причини такого стану;

– коригувальну, яка уточнює встановлені завдання або окреслює можливі зміни у функціонуванні навчального процесу задля підвищення його ефективності та результативності;

– прогностичну, що пов'язана з передбаченням та обґрунтуванням процесів майбутнього розвитку навчального процесу й очікуваних від цього наслідків.

Основними принципами, на яких базується система моніторингового контролю якості освітньої діяльності, є:

Принцип валідності, що забезпечує відповідність змісту, форм і методів контролю якості освітньої діяльності його меті. Принцип валідності забезпечує адекватність та обґрунтованість результатів освітнього вимірювання

Принцип об'єктивності, що характеризує ступінь виключення суб'єктивного, особистісного фактора при проведенні контролю. Об'єктивність забезпечується ідентичністю умов проведення контрольних заходів, процедур і вимог, уніфікації засобів виміру (програм, завдань та критеріїв оцінки), необхідною статистикою, тобто достатнім, репрезентативним розміром вибірки при вибірковому контролі, однаковою обробкою отриманої інформації, однозначною інтерпретацією результатів контролю).

Принцип надійності та точності, що гарантують вірогідність результатів виміру, виконаного за допомогою певного інструментарію.

Принцип ефективності, який визначається ступенем успішності вирішення головних завдань контролю якості освітньої діяльності із найменшою витратою сил, засобів і часу. Ефективність контролю забезпечується відповідністю змісту, форм і методів контролю поставленим цілям, а також науковістю методів і глибиною аналізу результатів, повноцінністю використання висновків і рекомендацій для керування навчально-виховним процесом і функціонуванням навчального закладу.

Принцип систематичності та планованості, що полягає в здійсненні постійного, цілеспрямованого контролю протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі, проведенні регулярного діагностичного

контролювання всіх студентів на всіх етапах дидактичного процесу - від початкового сприйняття знань і до їх практичного застосування.

Принцип відкритості, який передбачає своєчасне доведення до контрольованих підрозділів строків, змісту, умов контролю та критеріїв оцінки діяльності;

Принцип гласності, який полягає у своєчасному, широкому та регулярному інформуванні про результати та висновки моніторингу всіх суб'єктів контролю якості освітньої діяльності.

Принцип професійно-етичної відповідності, що гарантує дотримання етичних норм при аналізі та оприлюдненні результатів контролю якості освітньої діяльності

Основними методами моніторингу якості освіти є:

Методи збору інформації - спостереження, опитування, (усне – екзамен, бесіда, інтерв'ю, письмове – анкетування, тестування, експеримент, контрольна робота), аналіз документів, контрольні заходи.

Методи накопичення і оброблення інформації (статистичні методи, шкалування, рейтингове оцінювання)

Методи оцінювання інформації - експертний метод, аналіз результатів діяльності, статистичний аналіз.

Методи використання інформації - підготовка звітів, планування, коригування, попередження, прогнозування.

Засобами моніторингу є різні бланки збору та обробки інформації; комплекси тестових завдань, контрольних робіт тощо.

При проведенні моніторингу якості освітньої діяльності **базовими критеріями** є:

- результативність (рівень навчальних досягнень, кількість прийому за спеціальностями, ефективність освіти, співвідношення „студент – викладач”, рівень кваліфікації викладацького складу, кількість студентів, які беруть участь у науковій роботі, тощо);

- ресурсне забезпечення (витрати на освіту, рівень комп'ютеризації навчального процесу, якісний склад науково-педагогічних кадрів, бібліотечне

забезпечення навчального процесу, матеріально-технічна база закладу освіти; методичне забезпечення навчального процесу тощо);

- доцільність та оптимальність (ступінь досягнення мети та наявність економічної або соціальної віддачі (є/немає, min/max) від здійснення стратегічних управлінських рішень, упровадження нових освітніх проектів тощо);

- перспективність (творчий потенціал колективу, готовність до розробки та впровадження інноваційних технологій або нових освітніх проектів, поєднання навчального процесу з реальним науковим дослідництвом тощо).

Об'єктом моніторингу якості навчального процесу в університеті є навчальний процес як система взаємодії та функціонування його складників (компонентів) - програмно-планового, організаційного, інформаційного, комунікативного, навчально-методичного, виробничого, науково-дослідного, самоосвітнього та контрольного-оцінного.

Кожен з компонентів навчального процесу спрямований на виконання певних завдань і має специфіку процедури моніторингу:

1. **Планово-програмний компонент** передбачає розробку на підставі вимог суспільства та ринку праці навчальних планів і програм, які забезпечать професійне становлення та особистісний розвиток компетентного фахівця в процесі його навчання у вищому навчальному закладі. **Моніторинг якості планово-програмного компонента** передбачає збір, систематизацію та аналіз інформації стосовно якості формування навчальних планів щодо всіх його елементів, ступеня їх відповідності державному освітньому стандарту; збалансованості навчальних планів за циклами й видами підготовки; оптимальності співвідношення теоретичної та практичної підготовки з кожної навчальної дисципліни; логічності та відповідності розробки графіка навчального процесу, складання розкладу занять вимогам та нормативам; наявності навчальних програм з усіх дисциплін та видів практичної підготовки студентів; рівня ознайомлення здобувачів вищої освіти з планами та програмами підготовки.

2. **Організаційний компонент** має на меті на основі наявних планів і програм реалізувати різні форми проведення занять з метою активізації пізнавальної діяльності студентів та ефективного набуття ними професійно значущих знань, умінь і навичок. **Моніторинг організації навчального процесу включає :** а) перевірку наявності внутрішніх документів організаційно-правового забезпечення навчального процесу (положення про організацію навчального процесу в університеті, ліквідацію академічної заборгованості, особливості навчання в магістратурі тощо); б) вивчення якості професорсько-викладацького складу, відповідність кваліфікації викладачів наданому їм навчальному навантаженню (навчальне навантаження викладачів потребує аналізу з дотримання співвідношення між аудиторним та позааудиторним навантаженням відповідно до зайнятих викладачами посад, наукового рівня та звання), аналіз системи організації підвищення кваліфікації викладачів; в) аналіз рівня організації всіх форм та видів аудиторної та позааудиторної роботи; г) рівня ознайомлення та дотримання студентами різноманітних документів, що регламентують організацію навчального процесу та навчально-пізнавальну діяльність студентів; д) визначення рівня задоволення всіх суб'єктів навчального процесу створенням умов для проведення різних видів навчальних занять: наявністю відповідно обладнаних аудиторій та їх достатністю, наявністю бібліотечного та навчально-методичного фонду, рівнем комп'ютеризації навчального процесу. Моніторинг організаційного компоненту передбачає з'ясування питання, наскільки представники адміністрації, викладачі інформують студентів про особливості організації та здійснення навчального процесу, реагують на висловлені ними зауваження, пропозиції, прохання щодо оптимізації окремих аспектів навчальної підготовки. Крім того, моніторингу підлягає організація поточної, підсумкової та державної атестації, а також позааудиторної взаємодії студентів та викладачів.

3. **Інформаційний компонент** спрямований на різноманітне формування навчальної інформації з урахуванням принципів науковості, доступності, наступності, міжпредметності, фундаментальності та новизни. **Моніторинг якості організації управління інформаційного компоненту**

має на меті з'ясувати: рівень забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; ступінь доступності навчального матеріалу та логічність його передачі в навчальному процесі; наявність різноманітних джерел інформації для програмного та поглибленого оволодіння навчальним матеріалом; рівень достатності та доступності навчальної, навчально-методичної, довідкової та періодичної (фахової) літератури, інших джерел інформації в друкованому та електронному вигляді; рівень комп'ютеризації навчального процесу; рівень володіння викладачами інформаційними технологіями; рівень використання сучасних педагогічних інформаційних технологій та методів навчання; рівень вивчення та поширення серед викладачів різних підрозділів університету передового досвіду педагогічної діяльності.

4. **Навчально-методичний компонент** повинен забезпечувати ґрунтовну розробку навчально-методичного забезпечення всіх видів діяльності студентів під час оволодіння кожної з дисциплін навчального плану з урахуванням особливостей тих форм, методів і засобів навчання, які використовуються при цьому. **Моніторинг якості навчально-методичного компонента** передбачає аналіз стану навчально-методичних комплексів (НМК) по кожній з дисциплін навчальних планів підготовки фахівців (робочої програми з дисципліни, скороченого конспекту лекцій, планів семінарських, практичних та лабораторних занять, різнорівневих за складністю завдань із самостійної роботи та методичних рекомендацій щодо її виконання, питань та завдань до поточного та підсумкового контролю, рекомендованої літератури та інші елементів НМК). Особливу увагу при проведенні моніторингу якості навчально-методичного компоненту потрібно приділяти ґрунтовності навчально-методичного забезпечення курсових робіт та проектів, навчальної та виробничої практик, комплексних іспитів з фаху, дипломних та магістерських робіт і проектів.

5. **Комунікативний компонент** забезпечує передачу знань, умінь і навичок, досвіду діяльності завдяки організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студентів. **Моніторинг якості комунікативного компонента**

передбачає з'ясування: рівня застосування активних методів навчання та сучасних педагогічних технологій для повноцінного розвитку професійних та особистісних якостей у майбутніх фахівців; ступеня створення викладачами атмосфери заохочування та стимулювання студентів до саморозвитку, самореалізації й самовдосконалення на шляху реалізації професійних цілей та планів за рахунок організації ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії; рівня відповідності форм і методів навчання, які застосовують викладачі для максимально повного оволодіння студентами професійно важливими знаннями, уміннями та навичками з дисциплін; рівня застосування в навчальному процесі активних методів навчання та сучасних педагогічних технологій; ступеня урахування індивідуально-психологічних властивостей студентів для організації їхньої навчально-пізнавальної діяльності; ступеня створення викладачами атмосфери заохочування та підвищення мотивації студентів до оволодіння знаннями з дисципліни та майбутньої професійної діяльності.

6. **Виробничий компонент** передбачає організацію та змістовне наповнення діяльності студентів з оволодіння навичками практичної діяльності та набуття досвіду роботи за фахом. **Моніторинг якості виробничого компонента** аналізує обсяги видів практичних аудиторних занять у межах навчального закладу; змістовне наповнення навчальних і виробничих практик; рівень забезпечення базами практик; відповідність реальних умов виробництва змісту практик; наявність методичного супроводу практик, який повинен а) чітко окреслювати права та обов'язки студентів, керівників та методистів практик, представників бази практики; б) регламентувати процес проходження практики, виконання завдань, оформлення звіту та підведення підсумків з практики; ступінь можливості керівників практик і методистів відстежувати та коригувати процес набуття студентами навичок практичної діяльності.

7. **Науково-дослідний компонент** спрямований на органічну інтеграцію навчального процесу та науково-дослідної роботи, що забезпечить оволодіння студентами навичок дослідницької діяльності та відповідність навчального процесу сучасним тенденціям розвитку науки, техніки та виробництва. **Моніторинг науково-дослідного компонента** оцінює рівень

впровадження елементів дослідної діяльності в навчальний процес та залучення студентів до дослідно-експериментальної роботи; рівень участі викладачів у науково-дослідній роботі кафедр; рівень ефективності діючої системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях викладачів та здобувачів вищої освіти; ступінь включеності студентів у науково-дослідну роботу (участь у наукових гуртках; публікація результатів наукових досліджень; рівень результативності науково-дослідної діяльності студентів; ступінь участі студентів у наукових конференціях, семінарах, олімпіадах, конкурсах, днях науки тощо); аналізує створені в університеті умови для впровадження дослідно-експериментальної роботи в процес оволодіння студентами знань, умінь і навичок з дисциплін навчального плану; наявність та дієвість системи заохочення студентів до участі в науково-дослідних, науково-технічних розробках та інноваційних програмах університету.

8. **Компонент самоосвіти та саморозвитку** передбачає створення професорсько-викладацьким та управлінським складом університету умов свідомого самостійного набуття студентами знань та вмінь, розвитку їхніх особистісних якостей для подальшої успішної реалізації у житті та професійній діяльності. **Моніторинг компонента самоосвіти та саморозвитку** має на меті перевірку наявності різномірних за складністю завдань із самостійної роботи та методичних рекомендацій щодо їх виконання; аналіз ґрунтовності розробки цих завдань та рекомендацій, порядку та термінів надання результатів самостійної діяльності викладачеві, а також системи їх оцінювання; з'ясування ступеня застосування індивідуальних, групових та фронтальних видів самостійної діяльності студентів; перевірку організаційних умов для взаємодії студентів та викладачів, тобто графіків та місця проведення консультацій і захисту самостійної роботи.

9. **Контрольно-оцінний компонент** забезпечує наявність системи контролю та оцінки різних видів діяльності студента в процесі його професійного та особистісного розвитку. **Моніторинг контрольно-оцінного компонента** націлений на перевірку діючої системи оцінювання результатів усіх видів навчально-пізнавальної діяльності студентів з точки зору її

уніфікації, об'єктивності, валідності, науковості, аналіз системи морального й матеріального стимулювання успішної навчально-пізнавальної діяльності студентів, реалізації в навчальному процесі всіх передбачених навчальним планом та навчальними програмами форм контролю, розробки системи оцінювання результатів професійної підготовки студентів під час державної атестації та відповідності форм її проведення вимогам галузевих стандартів.

Система забезпечення якості освіти у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя передбачає регулярне самооцінювання діяльності структурних підрозділів та експертну оцінку для перевірки результатів самоаналізу; постійний вибіркового моніторинг окремих компонентів навчального процесу протягом навчального року та щорічне підсумкове комплексне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах.